

Отже, в системі роботи вчителя початкової школи має зайняти належне місце використання пізнавальних задач і завдань як передумова творчого розвитку особистості молодшого школяра. Потребує подальших досліджень розробка методики підготовки студентів до зазначеного виду діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балл Г. А. Теория учебных задач: Психолого-педагогический аспект / Г. А. Балл. — М.: Педагогика, 1990. — 184 с.
2. Бельчева Т. Ф. Розв'язання навчально-пізнавальних задач як спосіб формування життєвих цінностей молодших школярів / Т. Ф. Бельчева // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки). — Бердянськ: БДПУ, 2006. — № 3 — С. 29–33.
3. Буряк В. К. Активность и самостоятельность учащихся в познавательной деятельности / В. К. Буряк // Педагогика: научно-теоретический журнал, 2007. — № 8. — С. 71–78.
4. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. — К.: Либідь, 1997. — 374 с.
5. Лернер И. Я. Познавательные задачи в обучении гуманитарным наукам / И. Я. Лернер. — М.: Педагогика, 1972. — 240 с.
6. Сірополко С. О. Завдання нової школи // У кн.: Маловідомі першоджерела української педагогіки (друга половина XIX–XX ст.): хрестоматія / упоряд.: Л. Д. Березівська та ін. — К.: Науковий світ, 2003. — С. 155–163.
7. Фридман Л. М. Логико-психологический анализ школьных учебных задач / Л. М. Фридман. — М.: Педагогика, 1977. — 160 с.

УДК 371.13:004

Наталія ВОРОПАЙ

ПЕРЕВАГИ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У статті розкривається питання використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі організації самостійної роботи майбутніх фахівців, зокрема початкової ланки освіти. Впровадження у навчальний процес інформаційно-комунікаційних технологій, які можуть сприяти ефективності інноваційних педагогічних технологій, а також підняти на новий рівень традиційні форми навчального процесу, є одним із перспективних напрямів підвищення якості освіти в умовах Болонського процесу.

В статье раскрывается вопрос использования информационно-коммуникационных технологий в процессе организации самостоятельной работы будущих специалистов, в частности начального звена образования. Внедрение в учебный процесс информационно-коммуникационных технологий, которые могут оказывать содействие эффективности инновационных педагогических технологий, а также поднять на новый уровень традиционные формы учебного процесса, есть одним из перспективных направлений повышения качества образования в условиях Болонского процесса.

The article opens the question of the use of informative-communicative technologies in process of organization of independent work of future experts, particularly of initial link of education. Introduction in educational process the informative-communicative technologies, which can assist efficiency of innovative pedagogical technologies and also lift on a new level traditional forms of educational process, is one of perspective directions to improve the quality of education in Bologna process conditions.

Упровадження інформаційних технологій в освітню систему України та формування єдиного інформаційно-освітнього простору — один із пріоритетних напрямів сучасної державної політики. Зокрема, в «Національній доктрині розвитку освіти в Україні» зазначається, що «головною метою в контексті створення інформаційного суспільства й освітньо-інформаційного простору є забезпечення доступу до інформації широкого спектру споживання; розвиток та впровадження сучасних комп'ютерних технологій у системі освіти, науці та інших сферах; створення в найкоротші терміни необхідних умов для забезпечення широкого доступу навчальних закладів, наукових та інших установ до мережі Інтернет; розвиток освітніх і навчальних програм на базі комп'ютерних інформаційних технологій» [3, с. 2–3].

Проблема впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у навчальний процес досліджувалась у працях В. Бикова, Р. Бужикова, А. Веліховської, М. Голованя, М. Жалдака, Н. Морзе, А. Олійника, Є. Смірної, О. Подзигун, Л. Петухової, С. Ракова, О. Співаковського, В. Ткачука, О. Чайковської та ін.

Дидактичні і психологічні аспекти застосування ІКТ навчання знайшли відображення у працях В. Безпалька, О. Гокунь, В. Ляудіс, Ю. Машбиця, А. Пишкала, І. Синельник, С. Смирнова та інших дослідників.

Метою статті є розкриття переваг використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі організації самостійної роботи майбутніх учителів, зокрема початкової ланки освіти.

Аналіз сучасної наукової літератури свідчить, що використання інформаційно-комунікаційних технологій навчання змінює освітнє середовище, що значно відрізняється від традиційного, оскільки має такі переваги: гнучкість у виборі місця й часу проведення самостійної роботи; студенти (а не викладачі) можуть керувати вибором навчального матеріалу; розвиток внутрішньої мотивації майбутніх педагогів шляхом підсилення зовнішньої за рахунок привабливості мультимедійного представлення інформації; можливість організації контролю й самоконтролю за виконанням самостійної роботи, диференціації навчального матеріалу, врахування рівня пізнавальної активності студентів у процесі навчання; надання студентові широкого діапазону тренувального матеріалу; доступ до інформаційних ресурсів, навчальних і контролюючих матеріалів; свобода в пошуку і відборі матеріалу; забезпечення ефекту групової співпраці; створення корисного дискусійного середовища й ефективної спеціалізації учасників віртуальних робочих груп; низька собівартість надання освітніх послуг; перехід від моделі навчання, орієнтованої на викладача, до студенто-орієнтованої моделі.

За свідченням О. Красножон, комп'ютер сприяє формуванню у студентів рефлексії своєї діяльності, що є засобом адекватної самооцінки, й виступає необхідною передумовою самоконтролю, самовиховання в широкому смислі слова. Це відбувається завдяки тому, що використання комп'ютера надає можливість наочно представити студентам, до чого призводить кожна їхня дія [2].

Розглянемо організацію самостійної роботи студентів Херсонського державного

університету, який надає всім своїм студентам можливість роботи в локальній мережі комп'ютерних кабінетів з особистих ноутбуків, що підключаються до мережі з використанням бездротової технології Wi-Fi. Студенти університету мають доступ не тільки до серверів дистанційного навчання цього університету, а й до глобальної мережі Інтернет, завдяки чому у викладачів з'являється можливість організації їхньої самостійної роботи.

Однак наявність самих інформаційно-комунікаційних технологій ще не свідчить про високий рівень організації самостійної роботи студентів, оскільки, перш за все, існує потреба у достатній кількості та високій якості програмних продуктів, що повинні бути розроблені з усіх професійно-орієнтованих фундаментальних предметів.

Зауважимо, що у створенні такого навчально-методичного електронного забезпечення слід враховувати й наявність у викладачів стимулів для організації самостійної роботи студентів саме таким способом, їх рівень оволодіння інформаційно-комунікаційними технологіями навчання, а також усвідомлення ними необхідності розробки методичних рекомендацій, тестів, контрольних, творчих завдань засобами цих технологій. Адже саме від викладача, якості його навчально-методичного продукту залежить ставлення студентів до виконання самостійної роботи, що, на нашу думку, відбивається на її ефективності й результативності.

Розглянемо організацію самостійної роботи майбутніх учителів початкових класів із застосуванням Web-мультимедіа енциклопедії з курсу «Історія педагогіки», що впроваджується на факультеті дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету під керівництвом професора Л. Петухової [4].

Web-мультимедіа енциклопедія з курсу «Історія педагогіки» створює динамічне інформаційно-комунікаційне педагогічне середовище, яке дає змогу забезпечити дистанційне управління процесом організації самостійної роботи студентів, спостерігати за його розвитком, координувати й контролювати її, впроваджувати інноваційні форми та методи у процес організації навчання ВНЗ. Її мультимедійний навчальний комплекс дає можливість у реальному часі та з необхідною швидкістю відображати необхідний матеріал, що представлений у відкритій формі, яка забезпечує студентів зручним доступом до будь-якого куточка інформації цієї енциклопедії, створює цілісне уявлення про навчальний предмет і дає змогу самостійно обирати власну траєкторію навчання. Такий підхід позитивно впливає на внутрішню мотивацію майбутнього педагога, на розвиток пізнавальної активності, творчості, водночас зберігає час студента на пошук необхідної інформації.

Web-мультимедіа енциклопедія «Історія педагогіки» спрямована на реалізацію особистісно орієнтованого, діяльнісного, системного, синергетичного та компетентнісного підходів до організації навчально-пізнавальної діяльності студентів. Водночас це дає змогу забезпечувати дистанційне управління самостійною роботою майбутніх педагогів, здійснювати самоконтроль, послідовно або вибірково спостерігаючи за процесом навчання кожного студента; формувати групи для спільної навчальної діяльності з метою корекції й контролю; проводити дискусійні форми навчальної роботи вже на лекціях. Досвід свідчить, що така організація самостійної роботи значно ефективніша за традиційну, адже спрямована на діяльність самого суб'єкта навчання, створює сприятливе інформаційно-комунікаційне педагогічне середовище, що постійно допомагає студентів у навчанні.

Так, у Web-мультимедії енциклопедії з курсу «Історія педагогіки» студенти за допомогою тестових завдань і кросвордів можуть не тільки перевірити рівень знань з певної теми, але й суттєво підвищити його за допомогою системи підказок й поданню матеріалу у формі гри. Студент має можливість перевірити свій рівень знань з певної теми, обравши відповідь за допомогою курсору й відповівши на всі запитання тесту. Він отримує оцінку у формі балів, яку може перевірити в блоці результатів проходження тесту («Журнал»). При цьому додається ще й такий зовнішній стимул до розв'язання тесту, як час, що спонукає студента працювати в оптимальному навчальному режимі. Таким чином, відбувається постійний самоконтроль і стимулювання студента до самостійної пізнавальної навчальної

діяльності завдяки як корекції своїх знань з певної теми, так і очікуванню оцінки за проведену роботу, що створює для нього досить сильну зовнішню мотивацію, яка згодом переходить у внутрішню. Студент стає суб'єктом власної навчально-пізнавальної діяльності й сам зацікавлений у своїй систематичній самостійній роботі.

У теці творчих завдань студент може використовувати й кейс-метод, що представлений на сайті фрагментом педагогічного фільму з певної теми. При цьому він має змогу продивитися цей фільм, попередньо дізнатися зміст сюжету й згодом відповісти на проблемне питання. Цей вид самостійної роботи допомагає за невеликий проміжок часу цілісно побачити педагогічну проблему й намітити шляхи її вирішення, розвиває професійну свідомість і творче мислення, формує позитивне емоційно-ціннісне ставлення до майбутньої професійної діяльності.

Отже, використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації самостійної роботи студентів допомагає інтегрувати різні форми їхньої діяльності, надаючи процесу навчання більшої інтенсивності.

З метою виявлення ставлення майбутніх учителів початкових класів до самостійної роботи при вивченні курсу «Історія педагогіки» та інших професійно-орієнтованих педагогічних дисциплін із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій ми розробили анкету для студентів факультету дошкільної та початкової освіти денної форми навчання, яку заповнило 256 осіб 1–5 курсів.

Аналіз відповідей свідчить про те, що більшість студентів позитивно ставляться до самостійної роботи з використанням інформаційно-комунікаційних технологій навчання, однак зауважують, що така форма роботи проводиться несистематично і не завжди буває методично обґрунтованою, що викликає у студентів труднощі з підготовки до неї. Крім цього, анкетні дані допомогли виявити час на виконання самостійної роботи студентами, мотиви її виконання, професійну спрямованість навчально-пізнавальної діяльності студентів, залежність якості виконання самостійної роботи майбутніх учителів початкових класів від багатьох факторів, а саме: викладачів, наявності матеріально-технічної бази для виконання самостійної роботи, організаційних умінь самих студентів та наявності інформаційно-комунікаційних засобів навчання у необхідній кількості, їх доступності кожному студентів та ін.

Проаналізуймо отримані дані нашого дослідження. Розглянемо усереднені показники затраченого часу на виконання самостійної роботи майбутніми вчителями початкових класів за курсами (рис. 1).

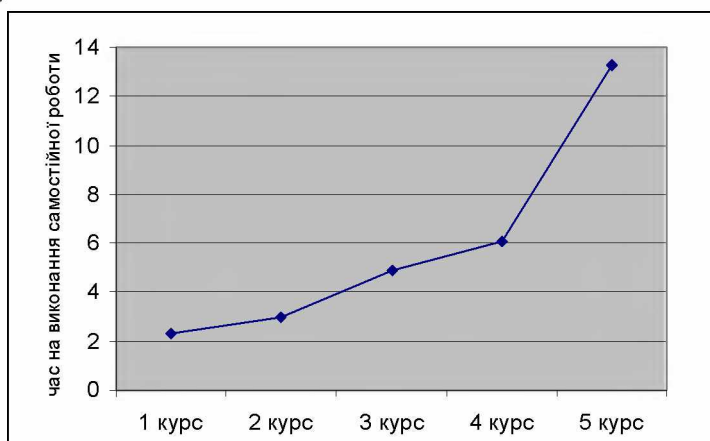

Рис. 1. Усереднені показники витраченого часу на виконання самостійної роботи майбутніми вчителями початкових класів за курсами

Найбільш стрімкий ріст цього показника відбувається саме на 5 курсі, що, порівняно з 4 курсом (6,1 години на день), підвищується аж на 7,2 години. Це, на нашу думку, є наслідком того, що студенти 5 курсу мають більш варіативний графік навчання та найменшу

кількість аудиторних годин, завдяки чому збільшується не тільки об'єм їхньої самостійної роботи, а й здатність студента організувати свою навчально-пізнавальну діяльність відповідно до його потреб і можливостей.

З огляду на отримані дані вважаємо, що саме на п'ятому курсі рівень внутрішньої мотивації до навчально-пізнавальної діяльності буде найвищим. У наступній діаграмі ми бачимо іншу картину рівня цілеспрямованості, вмотивованості й усвідомлення значення виконання самостійної роботи майбутніми вчителями початкових класів (рис. 2).

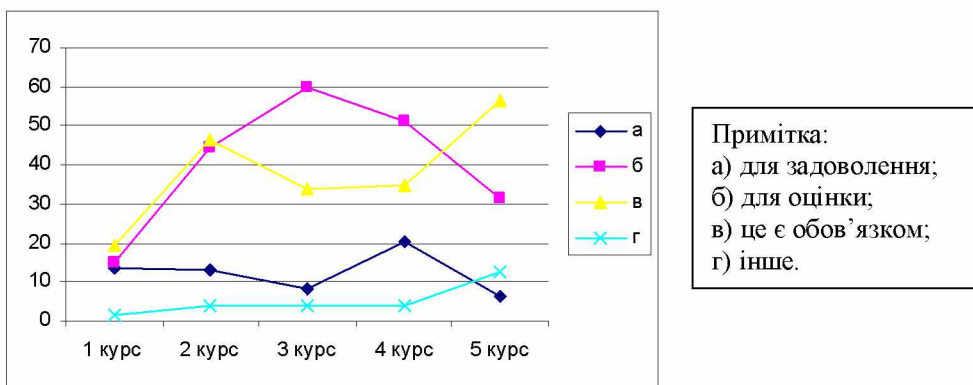

Рис. 2. Мотив самостійної роботи майбутніх учителів початкових класів

Аналіз діаграми свідчить перш за все про стан розвитку внутрішньої мотивації студентів, найвищий показник якої (20,41 %) припадає на 4 курс, що може бути пов'язано зі зростанням професійної спрямованості, адже в цей час акцент робиться на вивченні дисципліни фахового профілю. Більша ж частина студентів виконує самостійну роботу для отримання доброї оцінки (33,87 %), а також сприймає її як обов'язок (30,65 %), що свідчить про стимулюючий вплив зовнішніх факторів. 3,23 % студентів зазначає, що самостійна робота є невід'ємною частиною їхнього життя і що вони її виконують для підвищення власної професійної компетентності. Ми вважаємо, що ця частина студентів має найбільш свідоме ставлення до самостійної роботи й найвищу мотивацію до її виконання. Це, на нашу думку, свідчить про високий рівень внутрішньої мотивації, яка підносить самостійну роботу на найвищий щабель розвитку навчально-пізнавальної діяльності студента, задовольняючи його внутрішні потреби до самоосвіти.

Слід також звернути увагу на задоволення студентів умовами для виконання самостійної роботи (рис. 3).

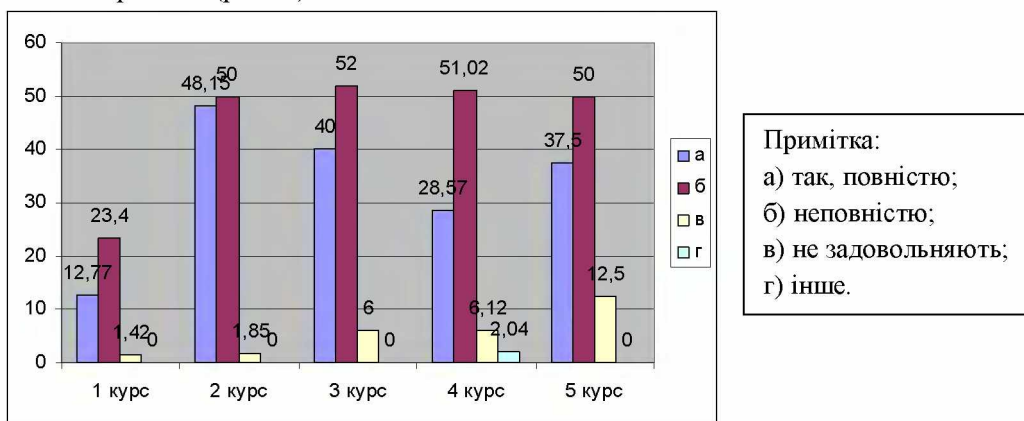

Рис. 3. Задоволення студентів умовами для виконання самостійної роботи

Із діаграми ми бачимо, що існуючі умови для виконання самостійної роботи (бібліотеки, комп'ютерні класи, навчальна та навчально-методична література та ін.) не можуть задовольнити вчителів початкових класів, що засвідчило 38,39 % студентів. Утім

поряд із ними виділяється група студентів, яка повністю задоволена сучасними умовами організації самостійної роботи (27,10 %), і лише деякі (3,55 %) студенти зовсім незадоволені ними. Це свідчить про необхідність розглянути це питання детальніше в організаційній роботі університету.

У зв'язку з активним впровадженням інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-пізнавальну діяльність студентів важливо розглянути питання використання інформаційно-комунікаційних технологій студентами під час їх підготовки до самостійної роботи (рис. 4).

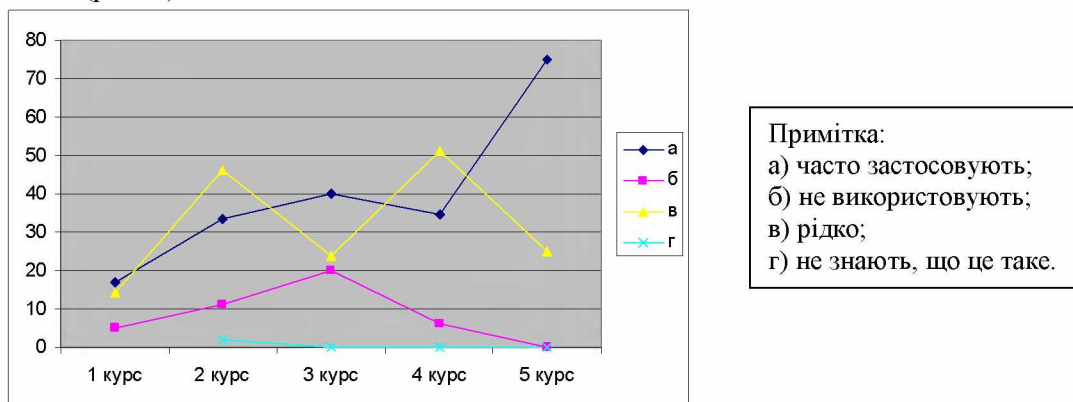

Рис. 4. Використання інформаційно-комунікаційних технологій студентами під час підготовки до самостійної роботи

Аналіз цього показника свідчить, що з кожним курсом спостерігається тенденція до збільшення частоти використання інформаційно-комунікаційних технологій майбутніми вчителями початкових класів під час підготовки до самостійної роботи (відповідь студентів «часто застосовують»). Якщо на першому курсі цей показник складає 17,2 %, то на 5 курсі він підвищується аж до 75 %, що свідчить про значне підвищення обсягів самостійної роботи студентів з кожним курсом. Поряд з цим показником достатньо високий показник студентів, особливо на 2 і 4 курсах (46,3 % та 51,02 %), які рідко застосовують новітні технології для самостійної роботи. Крім цього, є студенти, які зовсім не використовують ці технології у своїй навчально-пізнавальній діяльності (8,39 %) (цей показник найвищий на 3 курсі — 20 %).

Одним із найважливіших питань, на нашу думку, було виявити труднощі, які виникають у майбутніх вчителів початкових класів під час підготовки до самостійної роботи (рис. 5).

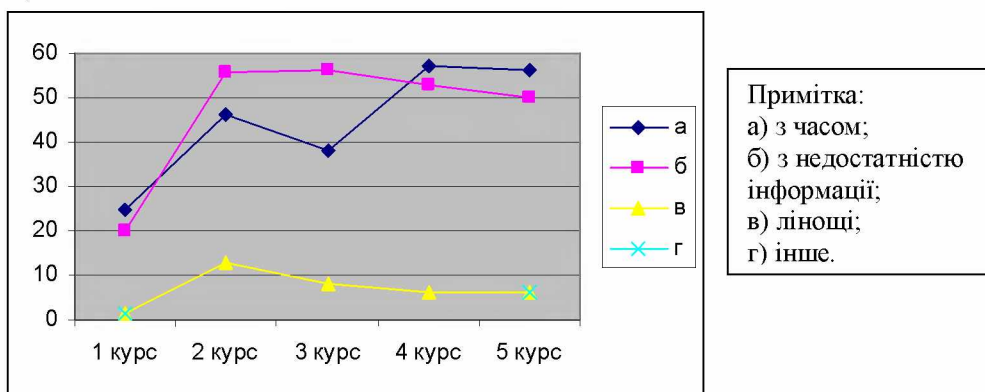

Рис. 5. Труднощі майбутніх учителів початкових класів під час підготовки до самостійної роботи

Аналіз цієї діаграми свідчить про те, що найбільші труднощі у майбутніх учителів початкової школи при підготовці до самостійної роботи виникають у зв'язку з недостатністю джерел інформації (38,71 %), що пов'язано з недостатністю книжок у бібліотеках, неякісним матеріалом, який подається в Інтернеті, та іншими чинниками. Крім цього, достатньо

високим показником є невміння студентів розподіляти час на самостійну роботу (37,42 %), що особливо підвищується на 4–5 курсах, складаючи 57,14 % та 56,25 %. Це свідчить і про велике навантаження цих студентів, і про необхідність раціональної організації їхньої самостійної роботи.

До того ж невисокий показник (5,48 %) підтверджує наявність «лінощів» у студентів (найбільш високі результати показали студенти 2 (12,96 %) та 3 (8 %) курсів). Причиною цього, на нашу думку, є слабка мотивація їхньої навчально-пізнавальної діяльності та інші особисті проблеми. Поряд із цим є студенти, у яких виникають особисті проблеми (захворювання, зайнятість особистими справами та ін.) з організацією самостійної роботи, зокрема це спостерігається на 1 курсі (1,42 %) та на 5 (6,25 %).

Таким чином, проведене дослідження виявило, що студенти мають позитивне ставлення до самостійної роботи при вивченні курсу «Історія педагогіки» та інших професійно-орієнтованих педагогічних дисциплін, адже це підвищує їхній професійний рівень, розвиває внутрішній потенціал кожної особистості, стимулює творчість та ініціативність.

Слід зазначити, що на сьогодні організація самостійної роботи студентів із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій є нерозробленою і лише починає впроваджуватися у навчально-виховний процес деяких вищих навчальних закладів. У ході нашого дослідження ми виявили, що організація самостійної роботи студентів із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій — складний динамічний процес, основними суб'єктами якого є викладач, студент та інформаційно-комунікаційне педагогічне середовище. У сучасних умовах розвитку інформаційно-комунікаційних технологій саме така організація навчально-пізнавальної діяльності майбутніх педагогів є найдоцільнішою і найефективнішою, що пов'язано не тільки з підвищенням рівня якості знань, умінь та навичок студентів, розвитку творчого потенціалу кожної особистості, а також і з доступністю, гнучкістю, економічністю процесу організації самостійної роботи студентів.

Основними перевагами використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації самостійної роботи є такі: можливість студента визначати власний темп і рівень виконуваних завдань; можливість інтегрувати логічний та образний способи засвоєння інформації; активізація самостійної роботи студентів шляхом посилення наочності й залучення їх до розробки матеріалів та презентацій; інтерактивна взаємодія (при дистанційному навчанні); гнучкість та інтеграція різних типів мультимедійної навчальної інформації. Окрім занурення в інформаційно-комунікаційне педагогічне середовище, наявності постійного зворотного зв'язку за допомогою самоконтролю (блок контролю результатів), з'являється ще й така специфічна дидактична функція інформаційно-комунікаційних технологій, як моделювання ситуацій, які недоступні у звичайних умовах, що сприяє формуванню позитивного й свідомого ставлення до самостійної роботи.

Таким чином, інформаційно-комунікаційні технології навчання дозволяють підвищити якість організації самостійної роботи студентів, створюючи комфортне інформаційно-комунікаційне педагогічне середовище як для студентів, так і для викладачів, що є засобом розвитку професійної компетентності майбутніх учителів початкових класів.

Перспективним напрямом нашого дослідження є розв'язання проблеми формування мотивації студентів до самостійної роботи з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Атаманчук Ю. М. Особливості організації самостійної роботи студентів в інформаційно-навчальному середовищі університету / Ю. М. Атаманчук [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vchu/N126/N126p007-013.pdf.
2. Красножон О. Б. Проблема використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі математичної підготовки майбутніх учителів фізики / О. Б. Красножон [Електронний ресурс] — Режим доступу: www.bdpu.org/scientific_published/pedagogics_1_2007/22.doc.
3. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті // Освіта України. — 2001. — № 29. — С. 4–6.

4. Петухова Л. С. Теоретичні основи підготовки вчителів початкових класів в умовах інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища: монографія / Л. С. Петухова. — Херсон: Айлант, 2007. — 200 с.
5. Роберт И. В. Современные информационные технологии в образовании: дидактические проблемы, перспективы использования / И. В. Роберт. — М.: Школа-Пресс, 1994. — 254 с.
6. Співаковський О. В. Підготовка вчителя математики до використання комп'ютера у навчальному процесі / О. В. Співаковський // Комп'ютер у школі та сім'ї. — 1999. — № 2. — С. 9–11.

УДК 371.13

Олена БІДА, Людмила ПРОКОПЕНКО

ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ УЧНІВ МАЛОКОМПЛЕКТНИХ ШКІЛ

У статті розглядаються шляхи вдосконалення навчально-виховного процесу підготовки вчителів до викладання природознавчих дисциплін у початковій школі.

В статье рассматриваются пути усовершенствования учебно-воспитательного процесса подготовки учителей к преподаванию природоведческих дисциплин в начальной школе.

Ways of improving of the educational process of training teachers to teach natural sciences disciplines in elementary school are considered in the article.

Сільська школа за своїми здобутками займає важливе місце в системі освіти, в суспільстві. Вона не тільки реалізує освітні й виховні знання, а й відіграє позитивну роль у підвищенні ефективності сільськогосподарського виробництва, соціально-економічного розвитку села; виконує важливу соціальну функцію, зберігає генетичний потенціал українського етносу.

Проблемі сільської школи приділяється неабияка увага в зв'язку з тим, що відродження і розвиток сільської школи — це насамперед відродження села, збереження і розвиток нашої держави. У малокомплектних школах, кількість яких постійно збільшується, організація навчально-виховного процесу має ряд істотних особливостей.

Питаннями малокомплектної школи та навчально-виховного процесу в ній займалися ряд методистів нашої та зарубіжних країн: Г. Аквілева, К. Гончарова, В. Горощенко, Г. Ковальчук, Л. Нарочна, О. Постнікова, О. Савченко, І. Степанов, Г. Суворова та ін. Останнім часом у різних навчальних установах створюються лабораторії сільської школи та сільської малокомплектної школи.

Особлива увага в малокомплектній школі приділяється самостійній роботі. Проблема самостійної освіти важлива в сучасній освітній індустрії, виходячи з висунутої Національною доктриною розвитку освіти проблеми «безперервності освіти, навчання протягом життя»: саме школі належить формувати потреби та здатність особистості до самоосвіти [5, с. 5].

Мета статті полягає у розкритті шляхів поліпшення підготовки студентів до організації самостійної роботи учнів у малокомплектній школі.

Поліпшення якості навчально-виховного процесу в школі, як того вимагає «Закон про освіту», залежить від удосконалення майстерності педагогічних кадрів. Тому головною магістраллю діяльності в університеті є підготовка творчої особистості вчителя для сучасної сільської школи. З метою поліпшення підготовки майбутніх учителів до роботи у класах-комплектах викладається спецкурс «Сільська малокомплектна школа», а також кожний методист читає тему щодо особливостей викладання певних дисциплін початкової ланки в умовах класів-комплектів. При цьому звертається увага на проблеми сільської малокомплектної школи, умови організації навчально-виховного процесу в ній тощо. У підручнику, підготовленому нами для студентів педагогічних факультетів, «Природознавство і сільськогосподарська праця: Методика викладання», цьому питанню